

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

MILLIY VA XALQARO BUXGALTERIYA HISOBI TIZIMIDA ASOSIY FONDLARNI QAYTA BAHOLASH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR

Rixsimbayev Odiljon Kabildjonovich
i.f.n., dotsent

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi milliy va xalqaro buxgalteriya hisobi tizimida asosiy fondlarni qayta baholash bilan bog'liq muammolar tadqiq etilib mazkur muammolarni hal etish bo'yicha taklif va tavsiyalar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: aktivlarni baholash, subyektivlik, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari, umumqabul qilingan buxgalteriya hisobi tamoyillari.

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi milliy va xalqaro buxgalteriya hisobi tizimida asosiy fondlarni qayta baholash bilan bog'liq muammolar tadqiq etilib mazkur muammolarni hal etish bo'yicha taklif va tavsiyalar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: aktivlarni baholash, subyektivlik, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari, umumqabul qilingan buxgalteriya hisobi tamoyillari.

Abstract. In this thesis, the problems related to the revaluation of the main funds in the national and international accounting system are researched and suggestions and recommendations are made for solving these problems.

Key words: asset valuation, subjectivity, international standards of financial reporting, generally accepted accounting principles.

Аннотация. В данной дипломной работе исследуются проблемы, связанные с переоценкой основных фондов в национальной и международной системе бухгалтерского учета, а также даются предложения и рекомендации по решению этих проблем.

Ключевые слова: оценка активов, субъективность, международные стандарты финансовой отчетности, общепринятые принципы бухгалтерского учета.

Kirish.

Milliy va xalqaro buxgalteriya hisobi va audit tizimida asosiy fonlarni baholash bilan bir qancha muammolar mavjud bo'lib mazkur tezisdagi ushbu masallarga qisqacha to'xtalib o'tilgan.

Aktivlarni baholash moliya va buxgalteriya hisobining muhim jihati hisoblanadi. Bu moddiy yoki nomoddiy bo'lishi mumkin bo'lgan aktivning qiymatini aniqlash jarayonini anglatadi. Biroq, aktivlarni baholash har doim ham oddiy emas, chunki u aniq va ishonchli qiymatga erishish uchun hal qilinishi kerak bo'lgan turli muammolarni o'z ichiga oladi. Ushbu bo'limda biz aktivlarni

baholashdagi ba'zi muhim muammolarni muhokama qilamiz.

1. **Tegishli baholash usulini aniqlash.** aktivlarni baholashdagi asosiy muammolardan biri tegishli baholash usulini aniqlashdir. Turli usullar mavjud, jumladan, daromad yondashuvi, bozor yondashuvi va xarajat yondashuvi. Ushbu usullarning har biri o'zining kuchli va zaif tomonlariga ega va to'g'ri tanlash bir necha omillarga bog'liq, masalan, baholanayotgan aktivning turi, baholash maqsadi va mavjud ma'lumotlar. Masalan, kompaniyani baholashda daromad yondashuvi to'g'ri bo'lishi mumkin, chunki u kompaniyaning kelajakdagi daromad potentsialini hisobga oladi. Boshqa tomondan, ko'chmas mulkni baholashda bozor yondashuvi ko'proq mos kelishi mumkin, chunki u mulkni bozordagi o'xshash mulklar bilan taqqoslaydi.
2. **Ishonchli ma'lumotlarning yo'qligi.** aktivlarni baholashda yana bir muhim muammo - ishonchli ma'lumotlarning etishmasligi. Baholash baholanayotgan aktiv haqida aniq va tegishli ma'lumotlarni talab qiladi, bu har doim ham mavjud bo'lmasligi mumkin. Masalan, patent kabi nomoddiy aktivni baholashda uning qiymatini aniqlash qiyin bo'lishi mumkin, chunki uning bozor salohiyati, litsenziya to'lovlari va kelajakdagi daromadlari haqida ma'lumotlar cheklangan bo'lishi mumkin. Bunday hollarda baholash bo'yicha ekspert taxminlar va taxminlarga tayanishi mumkin, bu esa baholashning to'g'riligiga ta'sir qilishi mumkin.
3. **Bozor kon'yunkturasining o'zgarishi.** aktivning qiymatiga bozor sharoitlarining o'zgarishi, masalan, talab va taklif, foiz stavkalari va iqtisodiy sharoit ham ta'sir ko'rsatadi. Ushbu o'zgarishlar ko'chmas mulk va qimmatli qog'ozlar kabi moddiy aktivlar yoki patentlar va savdo belgilari kabi nomoddiy aktivlar qiymatiga ta'sir qilishi mumkin. Masalan, turg'unlik ko'chmas mulk qiymatining pasayishiga olib kelishi mumkin, yangi ixtiro esa patent qiymatini oshirishi mumkin. Shu sababli, aktivni baholashda joriy bozor sharoitlarini hisobga olish kerak.
4. **Subyektivlik.** aktivlarni baholash aniq fan emas va jarayonda ma'lum darajada sub'yektivlik mavjud. Turli baholash bo'yicha mutaxassislar o'zlarining taxminlari, usullari va ma'lumotlar manbalariga qarab bir xil aktiv uchun turli qiymatlarga erishishlari mumkin. Shu sababli, baholash bo'yicha mutaxassis aniq va ishonchli baholashni ta'minlash uchun zarur malaka, tajriba va tajribaga ega bo'lishini ta'minlash juda muhimdir.
5. **Qonuniy va me'yoriy hujjatlarga muvofiqlik.** Aktivlarni baholash umumiy qabul qilingan umumqabul qilingan buxgalteriya hisobi tamoyillari (GAAP) va moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (IFRS) kabi qonuniy va me'yoriy talablarga mos kelishi kerak. Ushbu talablarga rioya qilmaslik huquqiy va moliyaviy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Shuning uchun baholash tegishli standartlar va qoidalarga muvofiq o'tkazilishini ta'minlash juda muhimdir.

1-rasm. Asosiy fondlarni baholash bilan bog'liq muammolar

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda shunday xulosa qilishimiz mumkin bo'ladiki Aktivlarni baholash murakkab jarayon bo'lib, turli muammolarni o'z ichiga oladi. To'g'ri va ishonchli qiymatga erishish uchun tegishli baholash usulini, ishonchli ma'lumotlarni, bozor kon'yunkturasidagi o'zgarishlarni, sub'yektivlikni, qonuniy va me'yoriy muvofiqlikni hisobga olish juda muhimdir. Ushbu muammolarni hal qilish orqali baholash bo'yicha ekspertlar aktivning qiymati to'g'risida qimmatli tushunchalarni taqdim etishi, biznes va investorlarga asoslangan qarorlar qabul qilishda yordam berishi mumkin.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida asosiy fondlarni baholashni raaqamlashtirib uni avtomatlashtirilgan tizimga o'tkazish asosiy jihatlaridan biri hisoblanadi. Avtomatlashtirilgan tizimga muvofiq barcha baholashga ko'maklashuvchi ma'lumotlarni ham bir nechta dasturiy ta'minotlarning o'zaro axborot almashinuvi tarzida amalga oshirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining yagona milliy baholash standarti 2020-yil
2. 16-sonli "Asosiy vositalar hisobi" nomli buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari
3. 13-sonli "Adolatli qiymatni baholash" nomli buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari
4. М.Б.Ухажова. Справедливая стоимость и ее использование в бухгалтерском учете: состояние и перспективы. Автореферат..
5. O'razov K.B. Buxgalteriya hisobi va audit. O'quv qo'llanma. – Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2004-y
6. www.mf.uz
7. www.lex.uz